

Varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Vöyrin kunta

2023

Hyväksytty SVBN:ssä 22.11.2023

Sisältö

Johdanto	1
Tasa-arvosuunnitelma	2
Yhdenvertaisuussuunnitelma	3
Sanasto	4
Yksikkökohtaiset suunnitelmat	7
Toteutus	7
Vuosikello	8
1. Suunnittelu	10
Suunnitelman malli	10
2. Selvitys	11
Havaintokaavion mallit ja ohjeet	12
3. Toimenpiteet	15
4. Arviointi	16
Liitteet	17
Kyselyt	19
Keskustelupohjat 0–3-vuotiaille	19
Kysely 3–6-vuotiaille lapsille	20
Kysymykset huoltajille	21
Henkilöstön keskustelupohja	24
Havaintokaavio	26
<i>Kirjahyllyn inventaario</i>	<i>26</i>
<i>Lelujen ja materiaalien inventaario</i>	<i>27</i>
<i>Kohtaaminen aamupäivässä</i>	<i>28</i>
<i>Kohtaaminen tuonti- ja hakutilanteissa</i>	<i>29</i>
Linkkejä materiaaleihin	30
Muut linkit	31

Johdanto

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tulee 1.6.2023 alkaen laatia naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain mukainen tasa-arvosuunnitelma sekä yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma. Vöyrin kunta on päättänyt yhdistää nämä suunnitelmat yhteiseksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaksi.

Suunnitelmaan sisällytetään nykytilanteen kartoitus, toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä aiempien toimenpiteiden arviointi. Henkilöstö laatii suunnitelman yhdessä lasten kanssa. Huoltajille annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi toimenpiteistä. Suunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään joka toinen vuosi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lukee, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lasten oppimisen edellytyksiä ja edistää lasten elinikäistä oppimista. Lapsille halutaan tarjota koulutuksellista tasa-arvoa osallistavilla periaatteilla, joihin kuuluvat kaikkien lasten yhtäläiset oikeudet, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, monimuotoisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisö. Osallistavuus tarkoittaa, että asia koskee kaikkia lapsia.

Osallistava toimintakulttuuri edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lapsille tulee antaa mahdollisuuksia kehittää taitojaan ja tehdä valintojaan riippumatta esimerkiksi sukupuoleen, alkuperään tai kulttuuriseen taustaan perustuvista odotuksista tai muista lasta henkilönä koskevista syistä. Henkilöstön tulee luoda monimuotoisuutta kunnioittava ilmapiiri.

Toimintakulttuurin kehittämiseksi on tärkeää, että työyhteisössä keskustellaan tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä asenteista. Lisäksi on olennaista pohtia, miten stereotyyppiset oletukset ja asenteet siirtyvät lapsille esimerkiksi kielen, etnisyyden, näkemysten, vammaisuuden sekä sukupuolen ja sen moninaisuuden yhteydessä. Oletukset ja asenteet heijastuvat puheeseen, eleisiin, toimintaan ja menettelytapoihin. Stereotyyppisiin oletuksiin pohjautuvat viestintätavat, kielenkäyttö ja toimintamallit siirtyvät lapsille. Varhaiskasvatuksen tulee olla sukupuolitietoista. Henkilöstön tulee kannustaa lapsia tekemään valintoja riippumatta sukupuoleen perustuvista tai muista henkilöön liittyvistä

stereotyyppisistä odotuksista ja roolimalleista. Henkilöstön tulee tarkkailla, esiintyykö lasten joukossa epätasa-arvoista kohtelua, sekä tarttua mahdolliseen epätasa-arvoiseen kohteluun johdonmukaisesti ja hienotunteisesti.

Esiopetussuunnitelman perusteissa lukee, että esiopetuksessa tulee edistää koulutusta ja tasa-arvoa. Opetusta tulee antaa yhtäläisin ehdoin.

Esiopetuksen toimintaympäristön tulee tukea tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Se tarkoittaa mm. mielipiteiden tasa-arvoa ja sukupuolten yhdenvertaisuutta. Esiopetuksen tulee edistää lasten mahdollisuuksia kehittää taitojaan ja tehdä valintojaan riippumatta sukupuoleen liittyvistä odotuksista. Tasa-arvopyrkimyksiä tulee täydentää yhdenvertaisen kohtelun periaatteella. Opetuksen tulee muodostua uskonnollisesta moniarvoisuudesta sekä olla puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta. Esiopetusta ei saa käyttää voittoa tavoittelevan markkinoinnin kanavana.

Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta ja tervettä itsetuntoa, sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä kykyä oppia. Ne myös lisäävät yhdenvertaisuutta.

Tasa-arvosuunnitelma

Tasa-arvolakiin (8.8.1986/609) on tullut muutos (19.1.2023/101), jossa lukee, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tulee laatia tasa-arvosuunnitelma 1.6.2023 alkaen.

Tasa-arvolain tarkoituksena on edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, estää sukupuoleen perustuvaa syrjintää, parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä sekä estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää.

Kaikilla varhaiskasvatuksen toimipaikoilla ja kaikilla oppilaitoksilla tulee olla tasa-arvosuunnitelma toiminnan kehittämiseksi. Suunnitelma on työkalu, jolla tuetaan sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä toiminnassa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää selvitys tasa-arvotilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi sekä arvio aiempien toimenpiteiden toteutumisesta ja tuloksista.

Olemme Vöyrillä päättäneet päivittää suunnitelmaa joka toinen vuosi (suunnitelmaa voidaan valinnaisesti päivittää vuosittain tai vähintään joka kolmas vuosi).

Yhdenvertaisuussuunnitelma

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittaa varhaiskasvatusta laatimaan yhdenvertaisuussuunnitelman 1.6.2023 alkaen. Yhdenvertaisuussuunnitelmalle on siirtymäaika, joten suunnitelman tulee olla valmis viimeistään 1.6.2025 mennessä.

Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää, joka perustuu muun muassa:

- ikään
- alkuperään
- kansallisuuteen
- kieleen
- uskontoon
- vakaumukseen
- mielipiteeseen
- poliittiseen toimintaan
- ammattiyhdistystoimintaan
- vammaisuuteen
- seksuaaliseen suuntautumiseen
- sukupuoleen
- tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn.

Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan sekä ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi päivittäisessä toiminnassaan. Lisäksi varhaiskasvatuksen järjestäjän tai palveluntuottajan tulee arvioida, miten niiden toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus toteutetaan toiminnassa. Järjestäjän tulee myös ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Jokaisella yksiköllä tulee olla suunnitelma toimenpiteistä, joita tarvitaan yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelma laaditaan henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajille annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi toimenpiteistä.

Suunnitelmaan kirjataan kartoitusten tulokset sekä toimenpiteet, joihin ryhdytään yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelmaa tarkistetaan säännöllisesti, ja sen päivittäminen tehdään tasa-arvosuunnitelman päivittämisen yhteydessä. Päivittämisessä arvioidaan yhdenvertaisuuden edistämistä ja toteutettujen toimenpiteiden vaikutuksia.

Sanasto

SYRJINTÄ = Henkilöä kohdellaan perusteettomasti huonommin jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella.

VÄLITÖN SYRJINTÄ = Henkilöä kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vastaavassa tilanteessa.

POSITIIVINEN ERITYISKOHTELU = Erityistoimenpiteisiin ryhtyminen tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän aseman parantamiseksi.

TOSIASIALLINEN YHDENVERTAISUUS = Ihmisten erilaisten lähtökohtien ja mahdollisuuksien huomioiminen järjestämällä tukitoimia ja positiivista erityiskohtelua niitä tarvitseville.

TOIMINTAKYVYN VAIHTELU = Kaikilla ihmisillä on omanlaisensa kyvyt, vammat, vahvuudet ja heikkoudet. Toimintakyvyn vaihtelut ovat poikkeamia normista fyysisen, psyykkisen tai kognitiivisen toiminnan osalta. Joskus toimintakyvyn vaihtelut tarkoittavat myös toimintarajoitetta, mutta eivät aina.

TASA-ARVO = Tasapuoliset edellytykset kaikille sukupuolesta riippumatta.

HÄIRINTÄ = Uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai hyökkäävän ilmapiirin luominen. Seksuaalinen häirintä tarkoittaa edellä mainitun ilmapiirin luomista seksuaalissävytteisellä kohtelulla.

NORMIT = Kirjoittamattomat säännöt odotusten, vaatimusten ja toivomusten osalta. Pedagogin tulee olla tietoinen oppilaita rajoittavista normeista.

KAKSIJAKOINEN SUKUPUOLINORMI = Kirjoittamaton sääntö siitä, että on olemassa vain kaksi sukupuolta. Jokaisella ihmisellä on oikeus identifioitua naiseksi tai mieheksi tai joksikin siltä väliltä.

NORMITIETOISUUS = Normitietoisuudella tai normikritiikillä tarkoitetaan tietoisuutta niistä normeista, jotka ohjaavat esimerkiksi arvoja ja käsityksiä. Normitietoisuuden avulla voidaan tehdä näkyväksi ja analysoida tällaisia normeja ja niiden vaikutuksia esimerkiksi yhteiskunnassa, kouluissa tai työpaikoilla.

FEMINIININEN = Sellainen ominaisuus, asia, esine tai taito, jota pidetään feminiinisenä tai naisellisena sekä sosiaalisten, kulttuuristen ja/tai historiallisten normien mukaan naisille ”tyypillisenä”.

MASKULIININEN = Sellainen ominaisuus, asia tai taito, jota pidetään maskuliinisena tai miehekkäänä sekä miehille ”tyypillisenä”.

SOSIAALINEN SUKUPUOLI = Sosiaalista sukupuolta käytetään joskus korostamaan, ettei sukupuoli ole yksiselitteinen käsite – sukupuoli on sosiaalinen konstruktio, joka vaihtelee ajan ja tilan mukaan.

SUKUPUOLISENSITIIVISYYS = Sukupuolisensitiivisyys on usein tiedostamattomien sukupuolistereotyyppien ja normien tunnistamista. Kyky tunnistaa yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita, joissa sukupuoli rajoittaa lapsen toimintaa.

HBTIQ = Hbtq (lhbtq, hbtq, hbtqa, hbtqia) on yläkäsite ryhmistä homoseksuaalit, biseksuaalit, transihmiset, intersukupuoliset ja/tai ilmaisultaan ja identiteetiltään queerit. Hbtq-lyhennettä voidaan käyttää yläkäsitteenä kuvaamaan erilaisia ihmisryhmiä, joiden seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolen ilmaisu tai sukupuoli-identiteetti poikkeavat normista.

HETERONORMATIIVISUUS = Heteronormatiivisuus tarkoittaa normia, jonka mukaan ihmisten oletetaan jakautuvan kahteen toisilleen vastakkaiseen ja toisiinsa vetoa tuntevaan sukupuoleen, naisiin ja miehiin. Tämän ajattelutavan seurauksena heteroseksuaalisuus nähdään normina tai ”normaalina”, oletettuna, ja kaikki muu nähdään poikkeavana.

MUUNSUKUPUOLINEN/EI-BINÄÄRINEN = Henkilö, jonka sukupuoli-identiteetti voi olla sekoitus naiseutta ja mieheyttä, jotain näiden väliltä tai ei kumpaakaan. Hän voi käyttää itsestään nimitystä ei-binäärinen, muunsukupuolinen tai gender queer.

YHDENVERTAISUUS = Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Lainsäädännössä yhdenvertaisuus (tai yhdenvertainen kohtelu) määritellään mm. perustuslaissa.

LOUKKAAVA KOHTELU = Henkilön loukkaava kohtelu sanoin tai teoin taikka henkilön oikeuksien tai vapauden rajoittaminen.

SUKUPUOLI = Suomessa on tällä hetkellä kaksi juridista sukupuolta, nainen ja mies. Juridinen sukupuoli määritellään syntymässä tai vahvistetaan esimerkiksi sukupuolenkorjausprosessin yhteydessä. Se ilmenee henkilötunnuksesta. Sukupuoli on monitasoinen käsite.

SUKUPUOLI-IDENTITEETTI = Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan henkilön käsitystä omasta sukupuolestaan. Sukupuoli-identiteetti on yksilöllinen ja aina itse määritelty. Henkilön sukupuoli ei välttämättä aina vastaa henkilölle syntymässä määriteltyä sukupuolta.

Lähde: THL

Yksikkökohtaiset suunnitelmat

Jokaisen yksikön tulee luoda omat suunnitelmansa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sisältää neljä vaihetta: suunnittelu, selvitys, toimenpiteet ja arviointi. Suunnitelma laaditaan yksiköissä näiden vaiheiden pohjalta.

Toteutus

Oppilashuoltoryhmä käsittelee tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman. Ryhmän osallistujat vastaavat suunnitelman toteutuksesta ja tehtävien jaosta osastoillaan.

Suunnitelmaa päivitetään joka toinen vuosi.

Suunnitelma pidetään esillä henkilöstön tiloissa, jotta sen sisältöön on helppo tutustua. Selvityksen aikana kootut kyselyt ja muut aineistot laitetaan kansioon ja arkistoidaan, kun taas suunnitelma on ajantasainen. Uuden suunnitelman laatimisen jälkeen aiemmin kootut aineistot voidaan tuhota.

Vuosikello

LUKUVUODEN ALKU PARITTOMINA LUKUVUOSINA

<i>Elokuu</i>	<i>Syyskuu</i>	<i>Lokakuu</i>
Tiimisopimuksen allekirjoitus		
<i>Marraskuu</i>	<i>Joulukuu</i>	<i>Tammikuu</i>
Oppilashuoltoryhmä kokoontuu ja suunnittelee nykytilanteen kartoituksen.	Kartoitus kyselyjen, havaintojen ja keskustelujen avulla.	Kartoitus kyselyjen, havaintojen ja keskustelujen avulla.
<i>Helmikuu</i>	<i>Maaliskuu</i>	<i>Huhtikuu</i>
	Oppilashuoltoryhmä kokoaa selvityksen materiaalit ja päättää, mihin aiheisiin keskitytään.	Työ toimenpiteiden parissa
<i>Toukokuu</i>	<i>Kesäkuu</i>	<i>Heinäkuu</i>
Työ toimenpiteiden parissa	Työ toimenpiteiden parissa	Työ toimenpiteiden parissa

Elokuu

Tiimisopimuksen
allekirjoitus

Syyskuu

Oppilashuoltoryhmä
kokoontuu ja arvioi
toteutettuja toimenpiteitä.

Ryhmä päättää aiheista,
jotka korjataan
marraskuuhun mennessä.

Lokakuu

Työ toimenpiteiden
parissa

Marraskuu

Oppilashuoltoryhmä
kokoontuu ja arvioi
toteutettuja toimenpiteitä.

Ryhmä päättää aiheista,
jotka korjataan
maaliskuuhun mennessä.

Joulukuu

Työ toimenpiteiden
parissa.

Tammikuu

Työ toimenpiteiden
parissa.

Helmikuu

Työ toimenpiteiden
parissa.

Maaliskuu

Oppilastyöryhmä arvioi
toimenpiteitä, joita on
toteutettu suunnitelman
aikana, sekä antaa
parannusehdotuksia.

Huhtikuu

Toukokuu

Kesäkuu

Heinäkuu

1. Suunnittelu

Suunnitteluvaiheessa on hyvä tutustua keskeisiin käsitteisiin ja lakeihin. Jokaisen osaston ei tarvitse tehdä omaa suunnittelua, vaan oppilashuoltoryhmä toteuttaa suunnittelun yhdessä. Sen sijaan selvityksiin liittyvät työt tehdään erikseen jokaisella osastolla.

Suunnitelkaa, milloin selvitykset toteutetaan ja milloin toimenpiteisiin ryhdytään. Päättäkää yhdessä, kuinka kauan teette selvityksiä ja missä vaiheessa aloitatte toimenpiteet. Selvitys voi esimerkiksi tapahtua syksyllä, jolloin keväällä käynnistetään kehitystoimenpiteet. Tehtävien jakaminen saattaa myös kannattaa. Voitte esimerkiksi päättää, kuka kartoittaa lasten ajatukset, kuka tekee havaintoja ja kirjaa ne ylös jne. Tällöin on helpompi huolehtia siitä, että asiat tulevat tehdyiksi.

Liitteenä on suunnitelma, johon dokumentoidaan suunnittelu, selvitys, kehitystoimenpiteet ja arviointi, sekä keskustelupohjia, joita voidaan käyttää suunnittelutyön alussa.

Suunnitelman malli

Liitteenä on täysikokoinen suunnitelma täyttämistä varten. Tämä malli osoittaa, miten se täytetään. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tulee siis näyttää tältä.

1. Milloin selvitys tehtiin? 1.9.–5.9.2023
2. Miten selvitys tehtiin? Keskustelut lasten kanssa, kysely vanhemmille, havainnot
3. Mitä selvityksestä ilmeni?
 - A) Huomasimme, että kirjahyllymme on homogeeninen eikä edusta lapsiryhmän monimuotoisuutta
 - B) Totesimme, että myönteistä kohtaamista voisi esiintyä laajemmin
 - C) Huomasimme, että pojille esitetään usein kyllä-/ei-kysymyksiä, kun taas tytöille esitetään avoimia kysymyksiä.

	Nykytilanne (kehittämisaihe)	Tavoitteet	Kehittämistoimenpiteet	Aikataulu	Vastuuhenkilö	Seuranta	Arvioinnin ajankohta	Arvioinnin tulokset
a)	Kirjat, joissa ei tuoda esille erilaisia lapsia, esim. eri ihonvärejä.	Kirjat, joissa tuodaan esille lapsia, joilla on erilaisia ihonvärejä.	Ostetaan tai lainataan uusia kirjoja, joissa näkyy lapsia kaikkine ihonväreineen. Laaditaan kirjalista ennen kirjastovierailua.	Hankinta marraskuussa Kirjalista marras-joulukuussa	Anna Andersson	Tammikuu (tarkista, onko asia tehty)	Helmikuu	Lapset lukevat enemmän kirjoja, joissa esitetään erilaisen ihonvärin omaavia ihmisiä. On onnistunut.
b)	Kehuminen ja myönteinen kohtaaminen.	Jokainen lapsi saa päivittäin myönteistä huomiota, joka ei liity sukupuoleen.	Myönteisen kohtaamisen harjoittelua. Seurataan, että jokainen lapsi saa päivittäin myönteistä huomiota. Seuranta vihkoon.	Harjoitukset tammi-huhtikuussa. Seurantavihko tammikuussa.	Harjoitukset: Pelle Pettersson Vihko: Lasse Larsson	Helmikuu	Toukokuu	Myönteisestä kohtaamisesta on tullut osa lasten arkea.

2. Selvitys

Voitte käyttää monenlaisia menetelmiä suorittaessanne selvityksen (kartoituksen). Kiinnittäkää erityistä huomiota vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallistumiseen, kohtaamiseen, häirinnän ehkäisemiseen, leluihin ja muihin materiaaleihin, joita käytätte toiminnassanne. Muistakaa myös nähdä kaikki hyvä, mitä jo teette!

Löydätte liitteistä keskustelupohjia ja tyhjiä keskustelualustoja, joita voitte käyttää henkilöstön ja lasten kanssa, sekä ehdotuksia tutkimus- ja havaintokohteista. Tutustukaa aineistoihin ja käytäkää niitä, jotka sopivat teille parhaiten.

Huoltajilla on oikeus osallistua kartoitukseen. Siksi Päikyn syksy- ja kevät-kyselyyn päivitetään joitain tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä.

Havaintokaavion mallit ja ohjeet

Kirjahyllyn inventaario

Inventoikaa osastonne kirjahylly. Kiinnittäkää huomiota esimerkiksi seuraaviin asioihin:

- Tuodaanko eri ihonvärejä esille?
- Poikien ja tyttöjen jakautuminen, pääroolit ja sivuroolit.
- Tuodaanko erilaisia perheitä ja vammaisia henkilöitä esille?

Alla olevassa mallissa näytetään, miten havainnot voidaan kirjata. Liitteistä löytyy tyhjä pohja, jota voitte muokata tarpeidenne mukaan.

Kirjoissa on...	Tyttöjä/tyttö-hahmoja	Poikia/poika-hahmoja	Sukupuoli-neutraaleja hahmoja	Vammaisuuksia	Muu kuin ydinperhe	Sateen-kaariperhe	Eri ihonvärejä
Päärooli	2	2	0	0	0	0	0
Sivurooli	3	3	0	0	0	0	0
Muut huomiot	Lasten on hankala ylettyä kirjoihin. Pedagogin täytyy nostaa kirjat alas.						

Lelujen ja materiaalien inventaario

Esimerkkejä asioista, joihin voitte kiinnittää huomiota:

- Onko nukeilla eri ihonvärejä, vammaisuuksia jne.?
- Ovatko värityskirjat stereotyyppisiä, yksipuolisia?
- Ovatko lelut kaikkien lasten saavutettavissa?
- Mitä värejä leluissa ja naamiaisasuissa käytetään?
- Kenestä ja mistä laulatte?

Alla olevassa mallissa näytetään, miten havainnot voidaan kirjata. Liitteistä löytyy tyhjä pohja, jota voitte muokata tarpeidenne mukaan.

Lelut ja materiaalit	Eri ihonvärejä	Vammaisuuksia	Vaihtelevia värejä vaatteissa	Eroaa stereotyyppisistä odotuksista	Lasten saavutettavissa?
Nuket	Kyllä/Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä
Värityskuvat		Ei		Ei	Ei
Muut materiaalit					
Muut huomiot	Pojat käyttävät naamiaisasuista eniten poliisin ja palomiehen asuja, kun taas tytöt käyttävät esiliinaa ja silmälaseja. Kotileikki on Kallelle vaikeasti saavutettavissa, sillä hän istuu pyörätuolissa ja leikkikeittiö on nojatuolien välissä.				

Kohtaaminen aamupiirissä

- Kiinnittää esimerkiksi aamupiirissä huomiota seuraaviin asioihin:
 - Kuka ottaa itse puheenvuoroja?
 - Kuka pyytää saada puheenvuoron?
 - Kenelle annetaan puheenvuoro?
 - Kenet joku toinen lapsi tai pedagogi keskeyttää?
 - Kuka saa pedagogilta nuhteluja?
 - Esitetäänkö lapsille avoimia vai kyllä-/ei-kysymyksiä?

Alla oleva malli näyttää, miten havainnot voidaan kirjata. Liitteistä löytyy tyhjä pohja, jota voitte muokata tarpeidenne mukaan.

Lapsen nimi	Ottaa itse puheenvuoron	Pyytää puheenvuoroa	Annetaan puheenvuoro	Joutuu toisen lapsen tai pedagogin keskeyttämäksi	Saa pedagogilta nuhteluja
Kalle				x	x
Annika	x		x		x
Petteri		x		x	

Kohtaaminen tuonti- ja hakutilanteissa

- Kiinnittäkää tuonti- ja hakutilanteissa huomiota esimerkiksi seuraaviin asioihin:
 - Äänensävy
 - Aikuisen kommentit ulkonäöstä
 - Aikuisen kommentit suorituksesta tai käytöksestä
 - Esitetäänkö lapsille avoimia vai kyllä-/ei-kysymyksiä

Alla oleva malli näyttää, miten havainnot voidaan kirjata. Liitteistä löytyy tyhjä pohja, jota voitte muokata tarpeidenne mukaan.

Lapsen nimi	Ulkonäkö (vaatteet, kampaus jne.)	Mieliala	Suoritus	Avoimet kysymykset	Kyllä-/ei- kysymykset
Annika		x		2	5
Petteri	x		x	1	

3. Toimenpiteet

Tässä kohdassa tapahtuu kehitystä. Oppilashuoltoryhmässä käydään selvitys- ja kartoitusmateriaalit läpi sekä kirjataan kehittämisasiheet suunnitelmaan. Yrittäkää löytää punainen lanka toimenpiteitä vaativista aiheistanne ja päättäkää yhdessä, mihin alustaviin toimenpiteisiin koko yksikkö ryhtyy.

Kehitätte tässä vaiheessa selvityksessä todettuja asioita sekä kirjoitatte ylös konkreettisia ja toteutusta vaativia toimenpiteitä. Muistakaa, että kehittämienne toimenpiteiden tulee olla oikeasuhteisia, tarkoituksenmukaisia ja tehokkaita. Kaikkia toimenpiteitä ei tarvitse toteuttaa

samaan aikaan, vaan voitte keskittyä muutamaan kerrallaan. Yrittäkää keksiä toimenpiteitä, joiden toteuttaminen on helppoa ja joilla on suuri vaikutus. Tarttukaa joihinkin kohtiin ja korjatkaa ne, minkä jälkeen voitte tarttua seuraaviin kohtiin.

Pääasia on, että kehitystoimenpiteiksi valitaan toimenpiteitä, jotka edistävät sekä tasa-arvoa että yhdenvertaisuutta. Se tarkoittaa, että täytyy valita vähintään yksi tasa-arvoa edistävä toimenpide ja vähintään yksi yhdenvertaisuutta edistävä toimenpide. Päättäkää osastolla, kuka vastaa mistäkin.

Joitain esimerkkejä toimenpiteistä:

- Kehukaa pelkästään jotain lapsen henkilönä liittyvää asiaa; ei lapsen ulkonäköä ja suorituksia. "Olet niin huomaavainen, Patrik!"
- Välttäkää sukupuolittuneita sanoja ja puhukaa sen sijaan "lapsesta" tai käyttäkää lapsen nimeä.
- Huomioikaa, millaisia kehuja annatte lapselle. Kehukaa tyttöjä ja poikia samoista asioista.
- Kiinnittä huomiota kielteiseen huomioon; kuka saa sitä eniten?
- Pohtikaa äänensävyä, kysymysten muotoilua ja sanatonta viestintää vuorovaikutuksessa lasten kanssa.
- Kannustakaa lapsia leikkimään kaikenlaisilla leluilla ja kaikenlaisia leikkejä. Näyttäkää mallia.
- Kannustakaa lapsia leikkimään eri lasten kanssa, esimerkiksi arpomalla leikkiparit.
- Auttakaa lapsia yhtä paljon, esimerkiksi pukeutumisessa.
- Ostakaa tai lainatkaa leluja, materiaaleja ja kirjoja, jotka vastaavat ryhmän kokoonpanoa.
- Muuttakaa huonekalujen järjestystä, jotta tilat ja välineet ovat lapsille saavutettavampia.

4. Arviointi

Kun toimenpiteet on pantu täytäntöön, on aika arvioida niiden vaikutusta arkeen. Mitä konkreettisemmat kehitystoimenpiteet ovat, sitä helpompaa niiden arviointi on.

Arviointi voi tapahtua keskustelujen, havaintojen tai kyselyjen kautta. Huoltajien näkemykset selvitetään päivittämällä kevään olemassa olevaan arviointilomakkeeseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön liittyviä kysymyksiä. Lapset tulee myös osallistaa arviointiin esimerkiksi keskustelujen avulla.

Lukuvinkkejä kiinnostuneille: <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/toiminnallinen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma>

Liitteet

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986

Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325

Yksikkö: _____

Osasto: _____

Ajanjakso: _____

1. Milloin selvitys tehtiin? (päivämäärät, aikaväli)
2. Miten selvitys tehtiin? (kyselyt, havainnot jne.)
3. Mitä selvityksestä ilmeni?
 - a) Totesimme, että...
 - b)

Nykytilanne (kehittämisaie)		Tavoitteet	Kehittämistoimenpiteet	Aikataulu	Vastuuhenkilö	Seuranta	Arvioinnin ajankohta	Arvioinnin tulokset
a)	Homogeeniset kirjahyllyt	Kaikilla osastoilla						
b)								

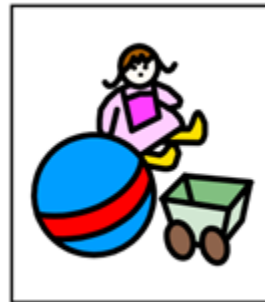
Kyselyt

Keskustelupohjat 0–3-vuotiaille

Ks. erillinen PDF-liite 1 parempaa resoluutiota varten.

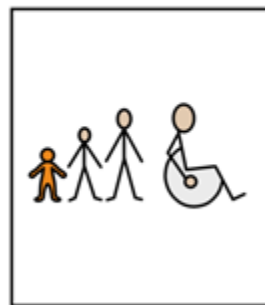
**Kaikki saavat
leikkiä kenen
kanssa haluavat**

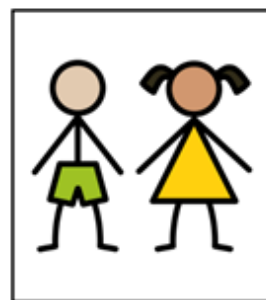
**Kaikki saavat
leikkiä millä
haluavat**

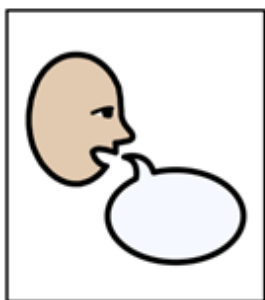
**Toisten kanssa
ei saa tapella**

**On ihan ok
olla erilainen**

**Ei ole väliä, onko
tyttö vai poika**

**Kaikilla on oikeus
omaan
mielipiteeseen**

Kysely 3–6-vuotiaille lapsille

Ks. erillinen PDF-liite 2 parempaa resoluutiota varten.

 Saatko leikkiä kenen kanssa haluat?	 Saatko leikkiä millä haluat?	 Pääsevätkö kaikki yhtä paljon ääneen piirissä?
		
 Saatko pukea mitkä vaatteet haluat?	 Puhuvatko aikuiset samalla lailla kaikkien lasten kanssa?	 Saavatko kaikki lapset tehdä samoja asioita?
		

Kysymykset huoltajille

Kysymykset lähetetään huoltajille Päikyn kautta.

Syksyn kysymykset:

- Onko mielestäsi tärkeää, että henkilöstö pyrkii aktiivisesti edistämään tasa-arvoa?
Tasa-arvo tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia ja heillä tulee olla samat mahdollisuudet ihonväristä, uskonnosta, seksuaalisesta suuntautumisesta, vammaisuudesta jne. riippumatta.
 - ☐ Kyllä
 - ☐ Ei
 - ☐ En osaa sanoa

- Koetko, että lapsesi päiväkotia pyrkii aktiivisesti edistämään tasa-arvoa?
 - ☐ Kyllä
 - ☐ Ei
 - ☐ En osaa sanoa

- Onko mielestäsi tärkeää, että henkilöstö huomioi tasa-arvon?
Tasa-arvo tarkoittaa, että kaikki sukupuolet ovat samanarvoisia ja kaikilla tulee olla samat mahdollisuudet.
 - ☐ Kyllä
 - ☐ Ei
 - ☐ En osaa sanoa

- Koetko, että tytöillä ja pojilla on samat mahdollisuudet kokeilla erilaisia aktiviteetteja päiväkodissa?
 - ☐ Kyllä
 - ☐ Ei
 - ☐ En osaa sanoa

- Antaako henkilöstö mielestäsi yhtä paljon huomiota lapsille sukupuolesta riippumatta?
 - ☐ Kyllä
 - ☐ Ei
 - ☐ En osaa sanoa

- Koetko, että lapsesi kohdataan hyvin tuonti- ja hakutilanteissa?
 - ☐ Kyllä
 - ☐ Ei
 - ☐ En osaa sanoa

- Koetko, että monimuotoisuus huomioidaan ja että se näkyy toiminnassa?
 - ☐ Kyllä
 - ☐ Ei
 - ☐ En osaa sanoa

Kevään kysymykset:

- Koetko, että henkilöstö kohtaa sinut huoltajana hyvin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa iästä, vammaisuudesta, etnisestä tausta, uskonnosta/elämäkatsomuksesta, sukupuoli-ilmaisusta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolesta riippumatta?
 - ☐ Kyllä
 - ☐ Ei
 - ☐ En osaa sanoa

- Koetko, että lapsesi viihtyy ja on turvassa päiväkodissa/esikoulussa?
 - ☐ Kyllä
 - ☐ Ei
 - ☐ En osaa sanoa

- Koetko, että lapsellasi on käytössä riittävästi tukimateriaaleja/välineitä toimintaan osallistumiseksi?
 - Kyllä
 - Ei
 - En osaa sanoa

- Koetko, että henkilöstö pyrkii aktiivisesti torjumaan syrjintää ja loukkaavaa kohtelua?
 - Kyllä
 - Ei
 - En tiedä

- Koetko, että lapset saavat yhtä paljon kehuja ja kannustusta sukupuolesta riippumatta?
 - Kyllä
 - Ei
 - En tiedä

Henkilöstön keskustelupohja

1. Miten yhdenvertaisuustyömme näkyy toiminnassamme?
2. Miten tasa-arvotyömme näkyy toiminnassamme?
3. Kohtelemmeko ryhmän lapsia tasa-arvoisesti?
4. Pohdimmeko, mitä itse viestimme ryhmän lapsille siitä, mikä on miehistä/poikamaista tai naisellista/tyttömäistä?
5. Pohdimmeko, mitä itse viestimme ryhmän lapsille siitä, miten kohdata lapset, jotka ovat iältään, vammaisuudeltaan, etniseltä taustaltaan, uskonnoltaan, sukupuoli- ja seksuaalivierokäytökseltään tai sukupuoleltaan erilaisia?
6. Pyrimmekö aktiivisesti torjumaan perinteisiä sukupuolirooleja työssämme lasten parissa?
7. Käytämmekö erilaisia äänensävyjä tai sanavalintoja riippuen siitä, puhummeko pojalle vai tytölle?
8. Millaisia sukupuoliansoja* toiminnassamme on?
9. Kenen puoleen koemme, että lapset kääntyvät kokiessaan syrjintää tai loukkaavaa kohtelua?
10. Koemme, että lapset saavat yhtä paljon huomiota sukupuolesta riippumatta?
11. Tuleeko kaikille lapsille antaa yhtä paljon huomiota?
12. Onko meille tarjottu mahdollisuutta osallistua jonkinlaiseen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden jatkokoulutukseen?
13. Onko meillä tarvetta osallistua tasa-arvokoulutukseen?
14. Onko meillä tarvetta osallistua yhdenvertaisuuskoulutukseen?
15. Olemmeko saaneet jonkinlaista jatkokoulutusta sukupuolipedagogiikasta?

*sukupuoliansa = lasten erilainen kohtelu eri tilanteissa heidän sukupuolensa takia; esimerkiksi ehdottamalla, että pojat leikkivät poliisia ja tytöt leikkivät kotileikkiä, tytöt siivoavat ja pojat kantavat raskaat tavarat jne.

Lyhyt tiivistelmä henkilöstön keskusteluista pistemuodossa:

Havaintokaavio

Kirjahyllyn inventaario

Yksikkö: _____

Päivämäärä: _____

Osasto: _____

Havainnoitsija: _____

Kirjoissa on...	Tyttöjä/tyttö-hahmoja	Poikia/poika-hahmoja	Sukupuoli-neutraaleja hahmoja	Vammaisuusia	Muu kuin ydinperhe	Sateen-kaariperhe	Eri ihonvärejä	Muuta
Päärooli								
Sivurooli								
Muut huomiot								

Lelujen ja materiaalien inventaario

Yksikkö: _____

Päivämäärä: _____

Osasto: _____

Havainnoitsija: _____

Lelut ja materiaalit	Eri ihonvärejä	Vammaisuuksia	Vaihtelevia värejä vaatteissa	Eroaa stereotyyppisistä odotuksista	Saavutettavuus ja sijainti
Nuket					
Värityskuvat					
Muut materiaalit					
Muut havainnot					

Kohtaaminen aamupiirissä

Yksikkö: _____

Päivämäärä: _____

Osasto: _____

Havainnoitsija: _____

Lapsen nimi	Ottaa itse puheenvuoron	Pyytää puheenvuoroa	Annetaan puheenvuoro	Joutuu toisen lapsen tai pedagogin keskeyttämäksi	Saa pedagogilta nuhteluja

Kohtaaminen tuonti- ja hakutilanteissa

Yksikkö: _____

Päivämäärä: _____

Osasto: _____

Havainnoitsija: _____

Lapsen nimi	Ulkonäkö (vaatteet, kampaus jne.)	Mieliala	Suoritus	Avoimet kysymykset	Kyllä-/ei- kysymykset

Lukuvinkkejä kiinnostuneille

Voit lukea täältä lisää kartoituksesta. Sivustolla on myös vinkkejä havaintokohteista.

<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/selvitysmenetelmia>

Linkkejä materiaaleihin

Folkhälsan – Tänk om (sukupuoliroolit) (ruotsiksi)

<https://www.folkhalsan.fi/tankom/>

Linnea Johansson – Normiluova värityskirja

<https://cella7.files.wordpress.com/2015/03/super-mjuka-hjc3a4ltar.pdf?fbclid=IwAR0kTnr1VOKI9aXnmUg8Pm2g7GFzei2go7ZyKFFrLHR3I7kysJD-sucgbgg>

Sue Nuenke – Normeja rikkovia värityskuvia

<https://poppingwheelies.weebly.com/>

SMOK – tarinat ja sadut

<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/materiaali/sadut-ja-tarinat/>

Linkit kaveritaitoja, häirintää, suostumusta ja kiusaamista koskeviin materiaaleihin

<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/hairinnan-ennaltaehkaisy-ja-puuttuminen>

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus – Tasa-arvoisen kasvattajan muistilista

<https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/c6otyetehp8m1ukqsvvc0rzxq/tasa-arvoisen-kasvatuksen-muistilista-2.pdf>

Muut linkit

Opetushallituksen opas varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstölle

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Jämställt – vi gör det möjligt! (ruotsiksi)

<https://jamstallt.se/>

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus

<http://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi>

Folkhälsan (ruotsiksi)

<https://www.folkhalsan.fi/kunskap/daghem-och-skola/jamstallldhet-och-jamlikhet/>